

Dr. Molitorisz Pál

Emlékezés dr. Domán Imrére (1915-1989)

Dr. Domán Imre 1939-ben

Dr. Domán Imre állatorvos nem Szarvason született, de szinte teljes pályafutása városunkhoz kötötte. 47 éven át élt közöttünk. Május 9-én volt 15 éve, hogy elhunyt. Pályáját ezúttal csak röviden mutatójuk be. Lebilincselően érdekes, tanúságos és helytörténeti munkaként is jelentős *Visszaemlékezéseinek* (1983) rövid változatát az érdeklődő olvasó megtalálhatja négy részletben a Szarvasi Krónika 1999-2002. évi számaiban.

Cegléden született 1915. november 12-én földműves család ötödik gyermekeként, édesapját a születésének évében hívták be katonának, s nem tért haza a háborúból. Elemi iskolai tanulmányait 1922-ben a ceglédi Surányi Károly József Hadiárva Otthonban kezdte meg, majd 1931-ben áthelyezték az egri Hadiárva Otthonba, s itt a Ciszterci rend Szent Bernát Gimnáziumában kitüntetéssel érettségizett 1935-ben. Az utolsó tanévben döntött az állatorvosi pálya mellett, s 1939-ben tette le a záró vizsgát. Mezőhegyesen és a Hortobágyon gyakornokoskodott, majd a Budapesti M. Kir. Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem Állatorvosi Sebészeti és Szemészeti Klinikájára került, itt írta meg disszertációját is. Rangban az első tanársegédsegíj jutott.

1942. június 1-én lemondott tanársegédi állásáról Szarvasra költözött, s névtábláját felesége özvegy édesanyja házára tette ki; s már, mint házasság, család ember, megkezdte járnai a 37 éves állatorvosi praxisa „göröngyös útját”.

Helyismereti vetélkedő II. forduló helyezettei

Az 5. F. riportja a Plastolus Kft.-vel

A Vajda Péter Gimnázium 5. F. osztálya azt a feladatot kapta, hogy a Szarvas Plastolus Kft.-vel készítsen egy rövid interjút. Kérdéseinket Tóth Andrásnénak tehetjük fel, aki készségesen válaszolt, és körbevezetett minket a gyár területén.

– Mikor alapították a Plastolust?

– 1951-ben.

– A szarvasiak hogyan jutottak hozzá a Plastolusban készült termékekhez? Hol található a mintabolt?

– Mintaboltja a kft.-nek nincs. A termékekhez úgy lehet hozzájutni, hogy a vásárló egyszerűen bejön ide a gyárba, és termelői áron bármit meghaphat.

– Konkrétan milyen termékeket gyártanak, mi a cég fő profilja?

– A cégnek a fő profilja a csomagolóanyagok gyártása. Ezek különböző méretű hullámkartonokból készülnek. Ezenkívül különböző műanyag-termékeket gyártunk: ide tartoznak az irodaszerek, tankönyvborítók. Biztonságos ismeretek a kék színű, metallóliás csomagolóanyagok gyártásához szükségesek, és nagyon sokat vásárolnak tőlünk ezekből. Tehát a csomagolószerek teszik ki árbevételünk 80 %-át. Ezen kívül különféle társasjátékokat is gyártunk. Ezeket pedig a bálozó gépekben összepréseljük, és visszakerül felhasználásra.

– Vannak-e olyan változások, amelyeket a gyárnak végre kellett hajlani, hogy megfeleljen az uniós követelményeknek?

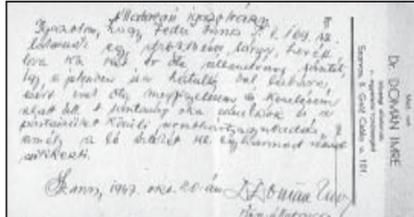
– Az uniós követelményeknek megfelelően. Az ISO-t kell megcsinálnunk, akkor talán a beszállítás is jobb lesz. Hiszen hamarosan eljön az az idő, hogy az ISO rendszerrel rendelkező vállalatok vásárolhatnak csomagolószereket. Már az alapanyaggyártók is ezzel a rendszerrel dolgoznak, tehát a mi társaságunknak is számolni kell ezzel.

– Várható-e a 2004-es évben bármiféle változás?

– Legnagyobb gondunk és problémánk, hogy megfelelő mennyiségű munkát tudjunk biztosítani ennek a huszonegy embernek. Nálunk a legnagyobb a takarékoskodás és a munka biztosítása.

– Köszönjük szépen a lehetőséget, és sok sikert kívánunk!

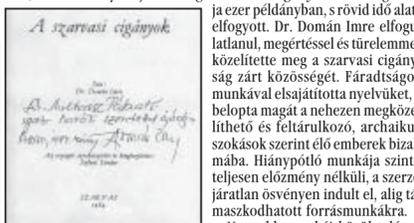
Készítette a „Zsenipalánták” csapata (Harmadik helyezett dolgozat, a zsűri 21 ponttal jutalmazta a munkát.)

Egy állatorvosi igazolása 1947-ből

Kiváló állatorvos volt, magán-, községi, majd járási állatorvosi tisztségeket töltött be. Lépest tartott tudományága fejlődésével, szimpóziumokon előadásokat tartott, mintegy 130 tudományos szakközleménye jelent meg, elsősorban az Állatorvosok Lapjában. Érdeklődése messze túlmutatót állatorvosi munkásságán. A rendkívüli sokoldalúság és hatalmas munkabírás jellemezte. Munkáiba lapozva ma is meglepetést okoz a fiatal Domán érettsége, érdeklődésének szélessége, kitartása, rendszeressége. Ifjú korá óta készített feljegyzéseket megfigyeléseiről, s már nyugállományba vonulva írta meg rendszeres után nagyobb lélegzetű tanulmányait. Szerény, csendes, lelkiismeretes, rokonzenyes egyéniség volt, nem sarkallták nagyra törő ambíciók; jól érezte magát a szarvasi paraszt emberek között. Rosszat még a háta mögött sem hallottam róla, ami legalábbis meglepő.

1984 karácsonyára jelent meg a *Szarvasi cigányok* c. monográfiája ezer példányban, s rövid idő alatt elfogyott. Dr. Domán Imre elfogulatlanul, megértéssel és türelemmel közelítette meg a szarvasi cigányság zárt közösségét. Fáradságos munkával elsajátította nyelvüket, s belopta magát a nehezen megközelíthető és feltárulkozó, archaikus szokások szerint élő emberek bizalmába. Hiánypótló munkája szinte teljesen előzmény nélküli, a szerző járatan ösvényen indult el, alig támaszkodhatott forrásmunkákra.

„A szarvasi cigányok” címlapja

Nagyobb munkái közül talán a legjelentősebb az 1983-ban befejezett, s máig csak kéziratban olvasgatható *Az én szarvasi tanyavilágom* c. hatalmas munka. E monográfia azért is kiemelkedő jelentőségű, mert városunk története elválaszthatatlanul összefonódik a tanyavilág történetével. Egy évszázadon át, a XIX. század közepétől a XX. század közepéig a lakosság közel fele tanyán élt. A szarvasi tanyák fejlődése az 1770-es évektől az 1950-es évekig történelmi volt, amikor a tanyavilág sorsa beteljesedett, s megkezdődött gyors hanyatlása, elnéptelenedése. Dr. Domán Imre hosszú pályafutása alatt számtalan, többnyire idős tanyai embert szólaltatott meg, s jegyezte fel szavait. Bónuszta a bérres szerződéseket, bepillantott a családi bibliká, kalendáriumok, „családi könyvek” jegyzetbe; az előszóra és a tanyákon fellelhető írásos emlékekre alapozta munkáját. Tanulmányozta a szarvasi tanyák kialakulását háttérrel, elemelte a tanyai gazdálkodás és építkezést, megismerte a tanyai embert.

A nagy ívű, monográfia jellegű munkán kívül számos helytörténeti vonatkozású cikket tett közzé. (pl.: *Találkozás az első szarvasi állatorvos, Kristóffy János munkanaplójában*, Magyar Állatorvosok Lapja, 1981. 8. szám; vagy *Találkozásom Tessedik életművével*, I-II. Magyar Állatorvosok Lapja, 1984. évi 1. és 5. szám)

Már fiatalon jó szemmel felismerte környezetében a változó, pusztuló, letűnő világ értékeit. Gyűjtötte tárgyi emlékeit: régi, használaton kívüli dolgok kedvéért a gazdával felhalgalt a pókháló padlásokra. Gazdag, hatalmas néprajzi anyagának legértékesebb részét 1981-ben Szarvas városnak ajándékozta. E nagyvonalú gesztusát az az indokolta, hogy a tárgyakat, melyeket Szarvas parasztságától gyűjtött azoknak ajándékozta, akiket illet Szarvas népeinek. E gyűjtemény ma is önálló és becses anyagát képezi a Szarvasi Tessedik Sámuel Múzeumnak.

Egy sör még belefér

A Deák Ferenc Liberális Klub legutóbbi rendezvényén Kovács Mátyas SZDSZ-es önkormányzati képviselő, életünkéről elmondott példabeszédének esszenciája a címbeli mondat. A fontos, kevésbé fontos dolgaim mellett, a klubban jut idő és mód, akár egy sör mellett is beszélgetni. A beszélgetőpartnere ezúttal Ligetvári Ferenc volt környezetvédelmi miniszter és Kis Zoltán a környezet-

védelmi tárca jelenlegi politikai államtitkára voltak. A magánéleti bemutatkozás után jobbra kulisszatitkokról lebhentek fel a fátlyak, akár Ligetvári miniszter hivatali idejéből, akár Kis államtitkár legutóbbi önkormányzati választási kudarcá okán. A beszélgetésből kiderült, hogy a szigorúbb erkölcsi mérce nem mindig „kifizetődő”, de a nyugodt álom fontos kellek.

Állandó néprajzi kiállítása megnyitóján, 1981. június 28-án készült fotó (Baloldalon, elől dr. Palov József múzeumigazgató, a kiállítás rendezője, jobboldalon a kiállítást megnyitó Jansik Tamás tanácselnök, mellette dr. Domán Imre.)

Gimnazista korától kezdve rendszeresen fotózott, felvételei – melyekből szintén a Szarvasi Krónikában láthatunk néhányat – dokumentum értékűek.

Egy Domán-fotó: a Gulyás-tanya a Hegyes dűlőben (T. IV. ker. 164.) 1959-ben¹

Dr. Domán Imrét Szarvas Város Tanácsa 1984-ben Szarvas városért kitüntetésben részesítette. Most, halálának másfél évtizedes évfordulóján *Visszaemlékezéseiből* idézünk; lírai önvalomásának közléseivel emlékezünk rá:

Eletem során, sok gondom, bajom közt mindig a természettel viaszalódtam meg. Szerettem az Élo-Körös hullámtérét a nagy nyárfakkal, füzesekkel, liánszerű folyondárokkal befőtt fával, az áthatolhatatlan szármakörövel benőtt területeivel és szarvaskerep tisztáival. Megragadt az őszi, melábus, melankolikus idő hangulata, félnapokat gyalogoltam az állatorvosok nélkülözhetetlen lábbelijében, a gumicsizmában. Sokat sétáltam a horgászok gyalogösvényein, elméláztam a kis horgászpadokon, még a csónakjaikba is bemerészkedtem. Az Élo-Körös környékének vad szépsége 1960-ban a tereprendéssel eltűnt, de továbbra is kijártam az Aranyosba, a Kocsuháza környékére, vagy a vasúti híd környékére. Nyáron, munka után gyakran mentem a vízpartra, élveztem a magányt, a csendet, néha megmártóztam a vízben; pihentem, szemlélődtem, gondolkodtam.

Beszélgtem az öreg, bajszos Fábrí Márton bácsival, aki Uhrin Sanyi és Toman Jancsi gátörök marha- és birkaalkájait legeltette. Nem tudta pástortornáltját megtagadni,

ha nem is ötszáz, hanem csak negyöt darab állatot őrzött, de azt hússal, odaadással végezte. A Hármaskörös hullámtérben sokat fényképeztem Marsalkó Jenővel, még Cs.Pataj Mihály festőművészt is kivitem vázlatot készíteni.

Szólni kívánok a szakközleményeim, és néhány monográfiám megírásáról is. Módszerem a megfigyelés volt, felismertem a törvényszerűségeket, s érlelődtek bennem a levonható következtetések, lassan kialakult a tanulmány. Sok ismeretet, adatot szerettem a föld

népétől beszélgetéseim során. Mindig nálam volt a notesz, amibe feljegyezhettem a hallottakat. Legtöbbször a harmadik átdolgozás után alakult ki a végleges forma: ekkor nyugalom szállott meg, éreztem, hogy hozzájárultam valamit az egyetemes kultúrához.

Soha életemben nem unatkoztam, legfeljebb egy-egy hetes operafátogatás hozott változást életemben.

Mindig vágytam utazni, izgatta a fantáziámat a nagyvilág. Már egyedül életem, amikor anyagi lehetőségeim nagyobb utakat engedtek. Egy-egy nagy útra félelvig készültem. Tanulmányoztam az ország földrajzát, gazdaságát, szokásait, legtöbbször még alapszinten a nyelvet is megtanultam. Utazásaim során Ausztrália kivételével minden földrészen eljutottam.

Megfelelt nekem a rádió és televízió nélküli magányos élet. Megszoktam a magány függetlenségét és szabadságát. Néha-néha moziba mentem, vagy kölcsönösen látogattuk egymást Szőnyi Sándor tanárral, aki szintén magányos nyugdíjasként élt.

Eltelt mögöttem egy rapszodikus élet hullámheggyekkel és hullámvölgyekkel. Egész életemben csendes voltam. Kielégített az, amit az élet nyújtott: a munkám, a kedvteléseim, a lakásom, a kertünk, a házam falán felfűtött piprók repkény. Megtaláltam az örömöt unokáimban; életöm volt a természet örök forgása, a Nap, a Hold és a csillagok.

A szerző ezúton is köszönetet mond dr. Domán Imre leányának *Váriné Domán Gabriellának* édesapja szellemi hagyatéka gondozásáért, és az adatok, dokumentumok rendelkezésre bocsátásáért.

¹ A kéziratnak két változata ismeretes 250 ill. 500 oldalas terjedelemben. A munkából szemelvényeket közölt a *Szarvasi Krónika* 1994. évi, a szarvasi tanyavilággal foglalkozó tematikus száma, egyes részleteit megjelentek 1995-ben a *Szarvasi 7 c. hullámpálya*, illetőleg a *Békési Élet c. tudományos folyóiratban* (A szarvasi öregföldi tanyavilág történetéből) Békési Élet, 1987/3. *Országutak, országúti élet, utazások Szarvas vidékén*, Békési Élet, 1990/1)

² Sokszor nyíltam fényképezőgépre, ha nyári zápor után a vonuló sötét felhők közül percekre kibújik a nap, és sugaraitnál messzire csillagok a fehérre meszelt falak. – írja. *Az én szarvasi tanyavilágom* c. munkájában. A régi, a XIX. század elején épült tanyák szobáinak többnyire egy ablaka volt az épület homlokzatán. Az ablakok méreteinek eltéréseiből arra lehet következtetni, hogy az egyik ablakot később készítették.